

Špedicija

<https://www.vtsurosevac.com/moodle/course/view.php?id=25>

Predmetni nastavnik:

Dr Nebojša Vasić, prof. struk. stud.

E-mail: nebojsa.vasic@akademijakm.edu.rs

Literatura

- https://kupdf.net/download/spedicija-ftn-ns_58c5c2cfdc0d60974d339034_pdf
- M. Kilibarda, M. Andrejić i V. Pajić, *Špedicija i međunarodna logistika*, Saobraćajni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2023.

8. POSLOVI IZVOZA

- Poslovi funkcije izvoza u međunarodnoj špediciji mogu se sažeti u sledeće tehnološke procese:
 - pozicioniranje,
 - osiguranje prevoznih sredstava za otpremu robe,
 - ispostavljanje prevoznih isprava,
 - utovar/ukrcaj robe,
 - carinjenje,
 - osiguranje,
 - aviziranje,
 - fakturisanje.

8. POSLOVI IZVOZA

- Zadatak funkcije izvoza u međunarodnoj špediciji je da organizuje nesmetanu i sigurnu otpremu izvozne robe do odredišta u inostranstvu svim postojećim prevoznim sredstvima.

8.1. Dispozicija

- Kao i kod uvoza, početkom jednog izvoznog posla u međunarodnoj špediciji smatra se prijem izvoznikove dispozicije.
- Ona u stvari predstavlja nalog špediteru da otpremi robu inostranom partneru.
- Ako je dispozicija zbog hitnosti data telefonom, usmeno, telefaksom ili elektronskom poštom, nalogodavac treba da takav nalog, u skladu sa običajima u trgovini, potvrdi u pismenoj formi.

8.2. Pozicioniranje

- Odmah nakon prijema i pregleda dispozicije ona se stavlja u poseban omot (pozicionu košuljicu, mapu, mantil), a u odštampane rubrike na tom omotu unose se podaci iz dispozicije.
- Svaku primljenu dispoziciju funkcija izvoza posebno evidentira, a evidencioni broj je ujedno i broj pozicije.

8.3. Osiguranje tovarnog prostora

- U principu, pravo izbora prevoznika ima platilac prevoznih troškova, te će npr. kod FOB prodaje pravo izbora brodara imati inostrani kupac.
- Kod CIF-prodaje, npr., iako pravo izbora brodara ima naš izvoznik, ponekad nije moguće izabrati domaćeg brodara, budući da ili nema linije na toj relaciji, pogodnog termina ili postoje drugi razlozi da se otprema poveri stranom brodaru (podela transporata, kompenzacija u nekom drugom slučaju i sl.).

8.3.1. Otprema robe železničkim transportom

- Ako robu treba otpremiti u inostranstvo železnicom kao vagonsku pošiljku, funkcija izvoza treba da na železničkoj stanici pravovremeno naruči potreban broj vagona.
- Pošiljalac, odnosno špediter, dužan je naručiti odgovarajući vagon za određeni dan za robu koju sam tovari.
- Prema postojećim propisima naših železnica, pošiljalac tovari sve vagonske pošiljke, komadne pošiljke teže od 500 kg po komadu i predmete specifičnih veličina (takvim predmetima smatraju se oni koji se zbog svojih dimenzija ne mogu utovariti kroz bočna vrata zatvorenog vagona normalnog koloseka širine 1,5 m i visine 2 m, kao i pošiljke živih životinja i sl.).
- Vagoni se naručuju na utovarnoj železničkoj stanici u službenom radnom vremenu na posebnom železničkom obrascu Kol-23 »Kolska narudžbenica«

8.3.2. Otprema pomorskim transportom

- Potreban brodski prostor može se osigurati zaključivanjem odgovarajućeg **brodarskog ugovora (Charter)**, što je karakteristično za **slobodnu plovidbu**, ili **pomorsko-prevozničkog ugovora (Bill of Lading Contract)**, što je karakteristično za **linijsku plovidbu**.
- Pri zaključivanju brodarskog ugovora stranke pri ugovaranju su brodar i naručilac prevoza (unajmitelj).
- Naručilac može biti ujedno i krcatelj, no ako nije mogućnosti da vrši tehnički nadzor nad ukrcajem ili to ne želi, on može dužnost krcatelja poveriti npr. lučkom špediteru.

8.3.2. Otprema pomorskim transportom

- Naručilac prevoza može istovremeno biti i vlasnik robe, no to ne mora biti.
- Vlasnik robe može posao oko čartriranja brodskog prostora poveriti specijalisti za te poslove, a to može biti pomorski agent ili špediter.
- Kod nas te poslove obavljaju obično lučki špediteri i pomorske agencije, specijalizovane za te poslove.
- Brodarski ugovori (za slobodnu plovidbu), saglasno našem Zakonu o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, obuhvataju dve vrste ugovora.
 - brodarski ugovor za putovanje (Voyage Charter) i
 - brodarski ugovor na vreme (Time Charter).

8.3.2. Otprema pomorskim transportom

- I jedan i drugi ugovor mogu se zaključiti za prevoz stvari angažovanjem celog broda, angažovanjem srazmernog dela broda (npr. 1/3 broda) ili angažovanjem samo određenog broorskog prostora (npr. jednog broorskog skladišta), s tim što se brodarski ugovor na vreme u praksi najčešće zaključuje za ceo brod.
- Brodski prostor se takođe može osigurati i zakupljivanjem, odnosno zaključivanjem odgovarajućeg ugovora o zakupu broda (Demise Charter, Bareboat Charter), koji naše pravo svrstava u posebnu kategoriju ugovora o iskorišćavanju pomorskih brodova, dok ga britansko pravo ubraja u charter (brodarske) ugovore.

8.3.2. Otprema pomorskim transportom

- Brodarski ugovor za putovanje najčešće se primenjuje u slobodnoj plovidbi jer je to tipičan prevozni ugovor usmeren na regulisanje prevoznog procesa — ugovorenog putovanja.
- Kod brodarskog ugovora zaključenog na vreme, brod se čartrira zajedno sa posadom na određeno vreme, pri čemu se vozarina po pravilu plaća unapred.
- Ugovor o zakupu broda je u širem smislu takođe ugovor na vreme, ali ne i Time Charter u savremenom značenju tog pojma.
- Kod sve tri pomenute vrste ugovora u praksi se redovno ispostavlja pismeni dokument sa sadržajem ugovora - tzv. Charter Party.

8.3.2. Otprema pomorskim transportom

- **U linijskoj plovidbi** pomorski prevoz se obavlja na bazi pomorsko-prevozničkog ugovora, do čijeg zaključenja dolazi kada ne postoji potreba za ugovaranjem broda, odnosno brodskog prostora, već se jednostavno traži prevoz određene količine stvari (po pravilu komadnog tereta).
- Dok se kod brodarskog ugovora teretnica (Bill of Lading) ne mora uvek izdavati (iako se u praksi redovno izdaje), kod pomorsko-prevozničkog ugovora ona se ispostavlja u svim slučajevima.

8.3.3. Otprema robe rečnim transportom

- Otprema robe rečnim prevozom može se realizovati kao komadna ili kao šleparska isporuka (primenom teglenica, barži).

8.3.4. Otprema drumskim transportom

- Roba se može otpremiti u inostranstvo i sredstvima drumskog transporta, pri čemu izvoznik (ili u njegovo ime špediter) može birati drumskog prevoznika po želji, osim u slučaju ako je roba prodana franko skladište prodavca, u kom slučaju pravo izbora vozara pripada kupcu.
- Ako je izvoznik svoje pravo izbora vozara prepustio špediteru, ovaj će prvenstveno koristiti sopstvena drumska vozila za taj prevoz, naravno ako takvim raspolaže.
- Ako on takva vozila nema, prevoz će poveriti nekom domaćem autotransportnom preduzeću, prvenstveno takvom sa kojim ima sklopljen ugovor o poslovnoj saradnji.
- Tek u krajnjem slučaju može se prevoz poveriti i nekom stranom prevozniku, pogotovo ako se radi o korišćenju vozila u povratku i ako je to inače dozvoljeno.
- Radi efikasnosti i ekspeditivnosti po pravilu će se koristiti uvek vozila pod režimom TIR.

8.3.5. Otprema ostalim prevoznim sredstvima

- Od ostalih prevoznih sredstava može doći u obzir prevoz avionom.
- Manje avionske pošiljke predaju se Air Serbia (Er Srbiji) redovno bez prethodnog obaveštavanja i iste se otpremaju redovnim linijama.
- Ako pak predstoji otprema veće količine robe, investicionih dobara ili opreme za šta je potreban kompletan avion, isti se unajmljuje od odgovarajuće vazduhoplovne kompanije (naše ili strane) za konkretni prevoz.
- Uslovi prevoza utvrđuju se ugovorom.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

- Ispostavljanje prevoznih isprava spada takođe u zadatak funkcije izvoza ukoliko se radi o granama transporta kod kojih prevoznu ispravu ispostavlja (popunjava) pošiljalac.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

- Da bi se prevozne isprave mogle ispravno ispostaviti, referent funkcije izvoza treba da dobije uputstva od specijaliste za te poslove, tj. od tarifne službe.
- To se radi tako, da referent u izvoznoj referadi odmah nakon pozicioniranja ustupa poziciju mapu tarifskoj funkciji sa zahtevom za instradiranje.
- Ukoliko je nalogodavac npr. u dispoziciji propisao prevozni put, prevozno sredstvo, pa eventualno i način prevoženja, instradiranje će se uglavnom svesti na tarifsko naznačenje vrste robe, određivanje mesta carinjenja i na prilaganje eventualne dokumentacije.
- Nakon instradiranja tarifna funkcija vraća poziciju mapu funkciji izvoza.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

- Prevozna isprava je dokaz postojanja i sadržine ugovora o prevozu.
- Prevozne isprave (transportni dokumenti) predstavljaju deo seta dokumenata koja prate robu i transportna sredstva na transportnom putu.
- Kod železnickog, drumskog i vazdušnog saobraćaja vozar prilikom prijema robe radi dalje otpreme izdaje špediteru **tovarni list** koji ima snagu ugovora o prevozu.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

- Svaki tovarni list sadrži datum izdavanja, što je ujedno i datum otpreme robe.
- U prevoznim ispravama (transportnim dokumentima) se navode podaci o prevoznom sredstvu, pošiljaocu, primaocu, podaci o robi kao što su naziv, količina, bruto težina, podaci o otpremnoj i uputnoj stanici, kao i cena troškova prevoza i način njihove naplate.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

- Najvažnije prevozne isprave (transportna dokumenta) u međunarodnom transportu su:
 - međunarodni železnički tovarni list - CIM ,
 - međunarodni drumski tovarni list - CMR,
 - vazdušni tovarni list - AWB,
 - teretnica - konosman u pomorskom transportu (i ostale isprave u pomorskom saobraćaju),
 - rečni tovarni list,
 - multimodalni tovarni list,
 - bordero - u zbirnom transportu itd.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MEĐUNARODNI ŽELEZNIČKI TOVARNI LIST – CIM (International Rail
Consignment Note)

- Železnički tovarni list je potvrda vozara u železničkom prevozu da je u njemu oznacenu robu primio na prevoz od utovarne do uputne stanice.
- Tovarni list izdaje otpremna železnička stanica na ime prevozioca robe.
- Original tovarnog lista prati robu na njenom putu dok ce pošiljalac (špediter) dobiti overenu kopiju, kao potvrdu da je roba preuzeta na prevoz.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MEĐUNARODNI ŽELEZNIČKI TOVARNI LIST – CIM (International Rail Consignment Note)

- Obrazac tovarnog lista i njegove kopije sadrže sledece podatke:
 - datum otpreme,
 - otpremna i uputna železnicka stanica i pravac prevoza,
 - ime i adresa pošljaoca i primaoca robe,
 - oznaka robe,
 - vrsta pakovanja,
 - broj koleta,
 - bruto i neto težina robe i dr.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MEĐUNARODNI ŽELEZNIČKI TOVARNI LIST – CIM (International Rail
Consignment Note)

- Na poledini se upisuje obracun prevoznih troškova preme železnickim tarifama.
- Takođe, na poledini svih delova tovarnog lista odštampano je uputstvo pošiljaocu za popunjavanje tovarnog lista.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MEĐUNARODNI ŽELEZNIČKI TOVARNI LIST – CIM (International Rail
Consignment Note)

- Tovarni list CIM se sastoji od 6 listova:
 - 1. original tovarnog lista koji se predaje primaocu stvari prilikom izdavanja stvari u uputnoj stanici,
 - 2. tovarna karta koju cuva železnica kojoj pripada uputna stanica,
 - 3. izvestaj o prispecu koji se cuva u uputnoj stanici nakon predaje robe primaocu,
 - 4. kopija koje prati pošiljku do granicne stanice,
 - 5. duplikat tovarnog lista koji se izdaje pošiljaocu posle zaključenja ugovora o prevozu,
 - 6. prepis kopije tovarnog lista koji ostaje kao dokument u otpremnoj stanici.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MEĐUNARODNI ŽELEZNIČKI TOVARNI LIST – CIM (International Rail
Consignment Note)

- Pošiljalac uz tovarni list prilaže i odgovarajuću dokumentaciju potrebnu za carinske i druge formalnosti i to upisuje u tovarni list.
- Ako se radi o maršutnim vozovima, izdaje se tovarni list za ceo voz, kojim se vrši prijavljivanje carinskim organima, dok se u svakom vagonu nalazi poseban tovarni list za taj vagon.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MEĐUNARODNI DRUMSKI TOVARNI LIST – CMR (franc. Convention relative au Contrat du Transport International de Marchandises par Route, engl. Convention on Carriage of Goods by Road, International Road Consignment Note)

- Prilikom utovara robe na drumsko vozilo vozar izdaje primerak tovarnog lista (CMR-a) pošiljaocu (špediteru).
- Špediter primerak prosleđuje izvozniku kao dokaz o izvršenoj otpremi.
- Tovarni list je isključivo dokaz o postojanju već sklopljenog ugovora o prevozu (faksom, mejlom ili preko berze transporta) i samo reflektuje ono što je već ranije dogovoreno.
- Ako se na vozilu prevoze tri vrste robe za istog primaoca, postojaće tri tovarna lista ili ako se ista vrsta roba prevozi za tri primaoca postojaće takođe tri tovarna lista, s tim što su moguće i kombinacije.
- Tovarni list nije ugovor o prevozu već je samo potvrda koja prikazuje uslove ugovora.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MEĐUNARODNI DRUMSKI TOVARNI LIST – CMR (franc. Convention relative au Contrat du Transport International de Marchandises par Route, engl. Convention on Carriage of Goods by Road, International Road Consignment Note)

- U slučajevima kada tovarni list odstupa od ugovora, prioritet se mora dati ugovoru koji se u današnje vreme sklapa faksom, e-mejlom, SMS porukama, pa čak i usmeno telefonom.
- Ispostavlja se u tri originalna primerka: jedan se predaje špediteru, drugi prati robu, a treci zadržava vozar.
- U drumskom transportu tovarni list ispunjava prevoznik i to kako u unutrašnjem tako i u međunarodnom transportu.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MEĐUNARODNI DRUMSKI TOVARNI LIST – CMR (franc. Convention relative au Contrat du Transport International de Marchandises par Route, engl. Convention on Carriage of Goods by Road, International Road Consignment Note)

- Tovarni list mora da sadrži sledeće podatke:
 - datum i mesto ispostavljanja tovarnog lista,
 - ime i adresu pošiljaoca i vozara,
 - mesto i datum utovara robe i mesto odredišta,
 - mesto i adresu primaoca,
 - opis vrste robe i način pakovanja,
 - troškove prevoza,
 - potrebna uputstva za carinske i druge formalnosti,
 - izjavu da prevoz robe podleže odredbama CMR konvencije.
- Stranke mogu uneti u tovarni list i druge pojedinosti koje smatraju korisnim.
- Za potrebe carinskih i drugih formalnosti koje se mogu obaviti pre isporuke robe pošiljalac treba da uz tovarni list priloži i ostalu potrebnu dokumentaciju.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

VAZDUŠNI TOVARNI LIST- AWB (AIR WAYBILL)

- Prilikom otpreme robe vazdušnim transprotom avioprevoznik izdaje prevozni tovarni list koji predstavlja potvrdu o otpremi robe, koja se prevozi jednim vazduhoplovom.
- Tovarni list ne izdaje se za prevozno sredstvo vec za svaku pošiljku koja se prevozi jednim vazduhoplovom.
- U međunarodnom vazdušnom saobraćaju obavezan sadržaj AWB-a regulisan je protokolom, a njegovu uniformnost utvrdila je IATA (Udruženje međunarodnih avioprevozioca).

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

VAZDUŠNI TOVARNI LIST- AWB (AIR WAYBILL)

- AWB sadrži sledece podatke:
 - ime i adresu primaoca,
 - vrstu i kolicinu robe,
 - broj koleta,
 - nacin pakovanja,
 - popis dokumenata koji se prilažu uz tovarni list.
- AWB se sastoji od 3 originala i 9 kopija, koji se distribuiraju špediteru, izvozniku, aviokompaniji, uvozniku itd.
- Pored vazduhoplovnog tovarnog lista u vazdušnom transportu znacajan dokument je i kargo manifest, koji sadrži specifikaciju i spisak robe koja se nalazi u avionu.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

TERETNICA – KONOSMAN (BILL OF LADING B/L)

- Teretnica ili konosman je dokument koji vozar u pomorskom transportu izdaje pošiljaocu robe, kao potvrdu da je u njemu oznacenu robu primio na prevoz morskim putem.
- Naziv je dobila od italijanskog glagola “conoscere”, što znaci poznati ili priznati (franc. Connaissance; nem. Konnossement; engl. Bill of Lading B/L ili telegrafski Blading/s).
- To je isprava kojom brodar potvrđuje prijem robe na brod i preuzima obavezu da robu u odredišnoj luci preda određenom licu.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

TERETNICA – KONOSMAN (BILL OF LADING B/L)

- To je hartija od vrednosti i simbolično predstavlja robu koja je u njoj oznacena.
- Zakoniti imalac teretnice je vlasnik robe.
- Kao i sve hartije od vrednosti i ona je prenosiva isprava.
- Prenosom teretnice prenosi se i svojina nad robom na koju teretnica glasi.
- **Smatra se da je teretnica i nastala zbog mogućnosti vlasnika robe da prodaje robu dok je još u putu.**
- Kad se plaćanje robe vrši putem akreditiva prodavac mora podneti banci na uvid teretnicu da bi imao pravo na isplatu.
- Time on dokazuje da je predao robu na prevoz tj. izvršio svoju obavezu.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

TERETNICA – KONOSMAN (BILL OF LADING B/L)

- Teretnicom se primalac robe legitimira pred brodarom kao ovlašteno lice za preuzimanje tereta.
- Teretnica se predaje krcatelju (pošiljalac, špediter) i cirkuliše nezavisno od prevoza robe (za razliku od tovarnog lista koji prati robu u toku prevoza i predaje se primaocu).
- Po pravilu, brodar izdaje pošiljaocu teretnicu posle završenog utovara tereta i to ako pošiljalac robe tako zahteva.
- Teretnicu izdaje zapovednik broda ili agent brodara u njegovo ime.
- Potpis na teretnici mora biti originalan.
- U slučaju da mu pošiljalac ne traži teretnicu, zapovednik broda će mu izdati **casnicku potvrdu** - potvrdu da je roba primljena na brod.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

TERETNICA – KONOSMAN (BILL OF LADING B/L)

- U pomorskom transportu, pošiljalac ima pravo da zahteva od brodara više primeraka teretnice.
- Na svakom od primeraka mora biti naznačen njihov broj.
- Na taj nacin prodavac na osnovu jednog primerka može tražiti isplatu od banke na osnovu akreditiva, a drugi primerak može poslati kupcu, na osnovu cega ce on preuzeti robu od brodara.
- Prema svojim potrebama, svaka od ugovornih strana može zahtevati i prepis (kopiju) teretnice.
- Ovakva teretnica ne može se prenositi niti se na osnovu nje može zahtevati preuzimanje tereta.
- Na svakom prepisu mora stajati naznaka da je rec o kopiji.
- U suprotnom ona se može koristiti kao original.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

TERETNICA – KONOSMAN (BILL OF LADING B/L)

- Prema zakonom određenim propisima, svaka teretnica mora da sadrži:
 - naziv i sedište brodara koji izdaje teretnicu,
 - ime i druge podatke o identitetu broda,
 - naziv i sedište pošiljaoca,
 - naziv i sedište primaoca ili oznaku “po naredbi” ili “na donosioca”,
 - naziv odredišne luke,
 - vrstu i količinu tereta kao i oznake koje se na njemu nalaze,
 - stanje tereta prema spoljnjem izgledu,
 - odredbe o vozarini,
 - mesto i dan utovara tereta i izdavanja teretnice.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

TERETNICA – KONOSMAN (BILL OF LADING B/L)

- Ako pošiljalac želi da se roba izda upravo određenom primaocu i u naznačenom mestu, i da se ni indosamentom ni cesijom ne mogu preneti prava iz iste na nekog drugog, onda on traži izdavanje **neprenosive teretnice** (Straight Bill of Lading).
- Ovakva teretnica nema značaj vrednosne isprave, već tovarnog lista, a roba može biti izdata primaocu i bez originalne teretnice.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

TERETNICA – KONOSMAN (BILL OF LADING B/L)

- Teretnica može da glasi: na ime, po naredbi korisnika ili na donosioca.
- Ovo se koristi u slučaju kad se ne želi da roba pređe u neželjene ruke ili kad se roba upućuje na upotrebu zastupništvu ili filijali.
- **Teretnica na ime** podrazumeva da se roba izdaje na ime na koje glasi teretnica. Prenosi se cesijom.
- **Teretnica po naredbi korisnika** - pretpostavka je da je to krcatelj, ako u ispravi nije označeno drugo lice. Prenosi se indosamentom.
- **Teretnica na donosioca** prenosi se iz ruke u ruku, a roba se predaje licu koje donese original teretnice.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

OSTALE ISPRAVE U POMORSKOM TRANSPORTU

- Brodski manifest,
- Casnicka potvrda (eng. Mate's receipt),
- Potvrda skladišta,
- Skladišnica,
- Protest,
- Cover note,
- Havarijska obveznica.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

RECNI TOVARNI LIST

- Dokument na osnovu koga se prevozi roba u recnom saobraćaju je recni tovarni list.
- Izdaje ga brodar na osnovu podataka koje dobija od preduzeca za utovar (otpremika).
- Tovarni list potpisuju brodar i “otpremik”, cime se potvrđuje da je zaključen ugovor o prevozu i da su stvari primljene na prevoz.
- Tovarni list izdaje se samo u jednom primerku i nema svojstvo hartije od vrednosti.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

RECNI TOVARNI LIST

- Sadrži sledece podatke:
 - mesto i datum izdavanja,
 - mesto i dan peuzimanja tereta,
 - imena i adrese brodara i otpremik,
 - predvideno mesto istovara,
 - ime i adresu primaoca robe,
 - opis tereta i dr.
- Tovarni list može da glasi samo na ime te se teret predaje samo imenovanom licu.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MULTIMODALNI TOVARNI LIST (MULTIMODAL TRANSPORT BILL OF LADING) ili
FBL*

- Standardizovani transportni dokument od strane FIATA saveza, 1997 godine.
- Izdaje ga multimodalni operator, čime potvrđuje da je preuzeo odgovornost za otpremu i isporuku robe.
- Dokument se primenjuje ukoliko se koristi više vidova transporta, gde je špediter kao multimodalni operator preuzeo obavezu realizacije konkretnog robnog toka i odgovoran je za postupke i rad svih angažovanih ucesnika.

*videti Špeditorske potvrde.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MULTIMODALNI TOVARNI LIST (MULTIMODAL TRANSPORT BILL OF LADING) ili
FBL

- Multimodalni operator vrši delatnost koja sadrži elemente **ugovora o prevozu** i **ugovora o špediciji**, a kao multimodalni operator vrlo često se pojavljuje špediter.
- Delatnost multimodalnog operatora **obuhvata radnje prevozioca (izdavanje prevozne isprave i obavezivanje da izvrši prevoz) i radnje špeditera (organizacija prevoza, zaključivanje ugovora o prevozu)**.
- Multimodalni operator odgovara za gubitak ili oštećenje pošiljke, kao i zakašnjenje u prevozu, bez obzira da li je on vršio prevoz ili ne, kao prevozilac po posebnim pravilima o jedinstvenoj odgovornosti.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

MULTIMODALNI TOVARNI LIST (MULTIMODAL TRANSPORT BILL OF LADING) ili
FBL

- Multimodalni tovarni list, kao ugovor koji se sklapa između špeditera i korisnika obuhvata:
 - područje primene,
 - način izdavanja,
 - podatke o pošiljaocu i primaocu robe,
 - pravo na kontrolu pošiljaoca i primaoca,
 - opis robe i pakovanje,
 - odgovornost špeditera,
 - postupak i naknade pri transportu opasnih materija,
 - opšte odredbe itd.

8.4. Ispostavljanje prevoznih isprava

BORDERO – U ZBIRNOM TRANSPORTU ROBE

- Pri zbirnom transportu robe izdaje se transportni dokument “bordero” koji predstavlja popis svih pošiljki (sa potpunim podacima) koje se nalaze u zbirnoj otpremi i isporuci.
- Izdaje ga otpremni špediter i jedan primerak se priključuje uz tovarni list (drumski, železnički i dr.), a drugi se šalje prijemnom špediteru.
- Na osnovu ovog dokumenta prijemni špediter zna kome su pošiljke namenjene i kakvi su uslovi isporuke.
- Na borderu se obračunavaju troškovi vozarine i isporuke robe

8.5. Utovar/ukrcaj robe

- Utovar robe u prevozno sredstvo mogu izvršiti komitent ili špediter sa svojim radnicima, a taj posao se može poveriti i specijalizovanom uslužnom preduzeću. Sve zavisi od transportnih osobina robe, od vrste prevoznog sredstva, gde se roba nalazi te da li je za utovar potrebna mehanizacija i kakva.
- Ako špeditersko preduzeće ima organizovanu sopstvenu transportnu funkciju, tada će izvozna funkcija uvek njoj davati naloge za utovar a ta funkcija će se pobrinuti da sopstvenim kapacitetima ili angažovanjem odgovarajućih logističkih preduzeća realizuje utovar robe.

8.5. Utovar/ukrcaj robe

- Ako pak špediter nema organizovanu sopstvenu transportnu funkciju (npr. u manjim filijalama) onda će za taj posao ili angažovati sezonske radnike ili će utovar poveriti specijalizovanoj uslužnoj organizaciji.
- Pritom treba voditi permanentni nadzor nad realizacijom utovara pošto za sve eventualne štete komitent tereti špeditera.
- Ako se radi o robi koja je ocarinjena ili će se cariniti u odnosnom prevoznom sredstvu (konteneru, vagonu, kamionu), tada se utovar vrši u prisustvu i pod nadzorom carinskog organa.
- U tom slučaju je izvozna funkcija obavezna da obezbedi pravovremen izlazak carinskog organa na mesto utovara i da mu omogućiti nesmetan rad

8.6. Osiguranje

- Ukoliko komitentov nalog za osiguranje ne sadrži posebne rizike od kojih bi špediter trebalo da osigura pošiljku, špediter je dužan da osigura dotičnu robu **samo protiv uobičajenih transportnih rizika**.
- Ako komitent nije dao nalog za osiguranje, štetne posledice koje bi mogle iz toga proizaći padaju na njegov teret.
- Međutim, špediter je ipak dužan da upozori komitenta na takve posledice i preporučiti mu da pošiljku osigura od odgovarajućih rizika, ukoliko smatra da je to u njegovom interesu.

8.7. Carinjenje

- Prema odredbama Carinskog zakona, domaća roba se ne može izvesti u inostranstvo pre nego se obave propisane carinske radnje.
- Roba se može izvozno ocariniti na nekoj carinarnici u unutrašnjosti ili na pograničnoj carinarnici, što zavisi od opredeljenja izvoznika.
- Izvozno carinjenje obavlja se na osnovu jedinstvene carinske isprave (JCI).
- JCI podnosi spoljnotrgovinsko preduzeće koje izvozi robu (izvoznik), odnosno koje ima pismeno ovlašćenje ili dispoziciju izvoznika. U praksi to redovno radi špediter

8.7. Carinjenje

- Uz JCI treba priložiti prevoznu ispravu (CMR), fakturu, prijavu o zaključenom poslu i druge isprave, slično kao što je navedeno kod uvoza.
- Roba se može izvezno ocariniti u prevoznom sredstvu (npr. u železničkom vagonu, kamionu, konteneru i sl.), carinskom magacinu i stovarištu, ili u skladištu prevoznika, već prema opredeljenju carinarnice.
- Carinjenje se, po pravilu, obavlja posle zaključenja ugovora o prevozu u otpravnom mestu, u nekom usputnom mestu ili na pograničnoj carinarnici.

8.7. Carinjenje

- Nakon izvršenog pregleda roba se stavlja pod carinski nadzor, tj. ona postaje »carinska roba« i takva ostaje sve do izlaska iz zemlje.
- Za razliku od uvozne carinske robe, za izvoznju carinsku robu se po pravilu ne naplaćuje izvozna carina.

8.8. Aviziranje otpreme

- Dobri poslovni običaji zahtevaju da špediter obaveštava svog nalogodavca-komitenta o pojedinim fazama realizacije dispozicije.
- Isto tako je dužnost špeditera da o otpremi izvozne pošiljke obavesti i primaoca, tj. inostranog kupca.
- Funkcija izvoza špediterskog preduzeća obaveštava komitenta o završenoj operativnoj fazi rada na transportu, tj. o izvršenom carinjenju i izlazu robe iz zemlje.
- Tom prilikom funkcija izvoza dostavlja komitentu i potrebnu dokumentaciju (potvrđenu JCI, polisu osiguranja, itd.) i fakturu za izvršene poslove.
- Špediteri obično imaju urađene posebne formulare koji im služe za dostavljanje takve dokumentacije.

8.9. Zbirni transport

- Zbirni transport se kod izvoza može organizovati na isti način kao i kod uvoza robe.
- Taj se posao sastoji u tome da funkcija izvoza špeditera prikuplja komadne pošiljke od raznih pošiljaoca, te ih otprema kao kompletnu vagonsku (kontenersku) pošiljku svojoj inostranoj špediterskoj vezi (korespondentu), a ovaj ih, već prema slučaju, raspodeljuje adresatima (primaocima) ili ih dalje reekspeduje u svom zbirnom transportu ili pojedinačno.

8.9. Zbirni transport

- Za zbirni prevoz mogu se – osim železničkog transporta - koristiti i druge transportne grane (drumski, pomorski, rečni i vazdušni).
- Međutim, zbirni transport je najviše razvijen i ima najdublju tradiciju u železničkom prevozu i špediteri od takvog zbirnog transporta imaju znatne koristi.
- Kod zbirne otpreme funkcija izvoza sastavlja za ceo zbirni vagon (ili drugo prevozno sredstvo) poseban spisak robe, tzv. bordero . U njega se unose bliža uputstva otpremnog špeditera, namenjena špediteru na kojeg je isti naslovljen.

ŠPEDITERSKE POTVRDE

- Često se u međunarodnom poslovanju javljaju slučajevi kada se prevozni dokument ne koristi kao dokaz za naplatu robe ili je roba plativa pre njegovog ispostavljanja*. Takođe je često izražena potreba za izdavanjem jedinstvenog transportnog dokumenta koji bi pokrивao celokupan transport od pošiljaoca do primaoca.
- U te svrhe špediteri izdaju tzv. špeditorske potvrde, definisane od strane Međunarodnog saveza špeditorskih udruženja (FIATA).

*proces naplate za isporučenu robu nije više uslovljen povratkom vozača sa originalnim CMR-om.

ŠPEDITERSKE POTVRDE*

- Postoji pet različitih špediterskih potvrda a to su:
 - 1. FCR – špediterska potvrda o prijemu,
 - 2. FCT – špediterska transportna potvrda,
 - 3. FBL – FIATA tovarni list za multimodalni transport,
 - 4. FWR – FIATA skladišna potvrda,
 - 5. SDT – potvrda pošiljaoca za transport opasne robe.

*posebna oblast u okviru ovog poglavlja.

1. ŠPEDITERSKA POTVRDA O PRIJEMU - FCR (Forwarding agent **C**ertificate of **R**eceipt)

- Špediterska potvrda nema značaj prevoznog dokumenta ali ga zamenjuje.
- To je potvrda špeditera da je robu primio sa neopozivim nalogom da istu otpremi primaocu ili stavi na raspolaganje primaocu, čime pošiljalac gubi pravo raspolaganja robom.
- Original ove potvrde služi prodavcu kao osnov za naplatu robe umesto odgovarajućeg transportnog dokumenta.
- Ova potvrda se najčešće ispostavlja u slučaju prodaje po paritetu EXW.
- Pošto se FCR potvrda preda kupcu, prodavac više ne može da raspolaže sa robom koja je upisana u njoj.
- Formular FCR je zelene boje, a sastoji se iz originala i četiri kopije, a kod nas se štampa na tri jezika: nemačkom, engleskom i srpskom.

2. ŠPEDITERSKA TRANSPORTNA POTVRDA - FCT (Forwarding agent **C**ertificate of **T**ransport)

- FCT potvrda se najčešće ispostavlja u onim slučajevima kod kojih **transportni rizik pada na teret prodavca sve do isporuke robe kupcu** (glavna razlika u odnosu na FCR potvrdu, koja se najčešće izdaje kod pariteta EXW).
- Ispostavljanjem FCT potvrde špediter potvrđuje da je preuzeo radi prevoza tačno opisanu pošiljku u cilju isporuke i u skladu sa instrukcijama pošiljaoca, kako je u dokumentu navedeno.

2. ŠPEDITERSKA TRANSPORTNA POTVRDA - FCT (Forwarding agent **C**ertificate of **T**ransport)

- Nadalje, on preuzima obavezu otpreme na odredište i isporuku uz povraćaj indosiranog originala FCT potvrde.
- Sa druge strane, ispostavom tog dokumenta špediter pruža primaocu (kupcu) robe garanciju da će roba biti otpremljena iz zemlje izvoza bez prepreka, te se prema tome izdaje tek kad je sasvim sigurno da je roba prošla svu proceduru i kad je špediter već sklopio ugovor o prevozu sa određenim vozarom.

2. ŠPEDITERSKA TRANSPORTNA POTVRDA - FCT (Forwarding agent Certificate of Transport)

- Takođe, ispostavljena FCT potvrda služi prodavcu kao dokaz o izvršenju njegovih obaveze iz kupoprodajnog ugovora i saglasno tome daje mu pravo da ispostavi zahtev banci za isplatu kupoprodajne cene, ako je tako u dokumentarnom akreditivu* predviđeno.

*Kao i bilo koji drugi instrument plaćanja akreditiv se najpre treba dogovoriti i naznačiti u ugovoru kao sredstvo osiguranja i plaćanja. Osobe koje se pojavljuju u ovom poslu su **kupac, banka i prodavac**. **Kupac** pre izvršenja ugovora **stavlja na raspolaganje svojoj banci ugovoreni iznos novca i daje nalog za otvaranje akreditiva u korist svog poslovnog partnera, prodavca**. Posle otvaranja akreditiva banka kupca dostavlja prodavcu, isporučiocu robe, izvozniku ili njegovoj poslovnoj banci obaveštenje o otvaranju akreditiva, što ujedno znači da će **sredstva iz akreditiva staviti na raspolaganje prodavcu pošto ispuni svoje ugovorom preuzete obveze, tj. isporuči robu i dostavi dokumente**.

2. ŠPEDITERSKA TRANSPORTNA POTVRDA - FCT (Forwarding agent Certificate of Transport)

- Formular FCT je **žute boje**, sastoji se iz originala i četiri kopije, štampa se na nemačkom, engleskom i srpskom jeziku, hartija od vrednosti je i prenosiv je ako je ispostavljen »to order«.
- FCT potvrda se **ređe upotrebljava od FCR potvrde**, a izdaje se **samo** kada **transportni rizik pada na teret prodavca** sve do izručenja robe kupcu.

3. FIATA TOVARNI LIST (**teretnica**) ZA MULTIMODALNI TRANSPORT - FBL (FIATA Multimodal Transport **Bill of Lading**)

- Ispostavljajući ovu ispravu špediter preuzima ulogu organizatora prevoza u doslovnom smislu reči (engl. Combined Transport Operator; nem. Gesamttransportführer) i time preuzima odgovornost ne samo za robu, već i za realizovanje transporta.
- Dakle, on preuzima odgovornost ne samo za isporuku robe na odredištu, već i odgovornost za sve vozare i treće osobe koje je uključio radi realizovanja ukupnog prevoza.
- Formular FBL je **plave boje**, to je hartija od vrednosti*, prenosiv je, osim u slučaju ako na samoj ispravi nije otisnuta primedba »not negotiable«.

*postoji odgovarajuća klauzula na poledini ove isprave a koja ce smatra sastavnim delom isprave i ugovora na osnovu koga se ona izdaje. Po ovoj klauzuli svaki izdati konosman FBL ce smatra hartijom od vrednosti ako nije suprotno predviđeno u konkretnom konsomanu FBL.

4. FIATA SKLADIŠNA POTVRDA - FWR (FIATA Warehouse Receipt)

- FWR potvrda, nema odlike skladišnice, ali može biti upotrebljena u mnogim skladišnim poslovima jer je razlika između prave skladišnice i FWR potvrde u pravnom smislu mala.
- Kod izdavanja FWR potvrde detaljno se utvrđuju prava izdavaoca isprave (špeditera), prenos prava vlasništva i izdavanje robe uz prezentaciju FWR potvrde.
- Formular FWR je **narandžaste boje**, neprenosiv je, osim ako na njemu ne stoji utisnuta oznaka »negotiable«.

5. POTVRDA POŠILJAOCA ZA TRANSPORT OPASNE ROBE - SDT (SHIPPER'S DECLARATION FOR THE TRANSPORT OF DANGEROUS GOODS)

- SDT potvrdom pošiljalac, kao nalogodavac špediteru, izjavljuje da roba (stvari) koju špediter treba da otpremi odgovara propisima o prevozu opasne robe (RID, ADR i/ili IMDG), tj. da njene karakteristike, pakovanje i obeležavanje odgovaraju spomenutim propisima.
- Ako se opasne materije mešaju odnosno pakuju zajedno sa drugom robom, u toj se ispravi mora deklarirati da je mešanje takve robe dozvoljeno.
- Ova potvrda se koristi od 1977. godine.
- SDT potvrda mora da bude ispunjena i potpisana od strane pošiljaoca, nakon čega se predaje špediteru.
- SDT potvrda postoji kako u verziji englesko/francuskog, tako i englesko/nemačkog jezika.

8.10. Obračun i fakturisanje izvršene usluge

- Poslednja, a za špeditera zapravo najvažnija faza rada u izvršenju naloga komitenta jest tačno i pravovremeno fakturiranje izvršenih poslova.
- Na taj način špediter dolazi do prihoda neophodnih za svoj opstanak, a ako je špediter kod nekog posla još i plaćao neke troškove za komitenta (npr. vozarinu i sl.), onda je pogotovo važno da posao što je moguće pre fakturira i da tako dođe i do vlastitih uložених sredstava i do zarade u vezi s obavljenim poslom.

8.10. Obračun i fakturisanje izvršene usluge

- Izvozno odeljenje može svoje usluge fakturisati prema unapred ugovorenim iznosima za usluge ili prema tarifi usluga koja se generalno primenjuje i koja je stavljena do znanja komitentu.
- Posebno se zaračunavaju i fakturišu svi efektivni izdaci, kao npr. plaćeni prevozni troškovi, izdaci za razne takse, upotrebljeni formulari i sl., a posebno izvršene usluge prema ugovoru, ponudi ili tarifi usluga.
- Ako je pak pogodba učinjena na bazi forfetnog stava, izvozno odeljenje će fakturisati odgovarajući iznos prema forfetnom stavu, a izvan toga samo one izdatke koji forfetnim stavom nisu obuhvaćeni ili su izričito izostavljeni.

HVALA.